

CECYLIA LANGIER

Miejsce i rola multimediów w życiu dzieci w młodszym wieku szkolnym

Place and role of multimedia in life of children at the early school age

Doktor, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Wydział Pedagogiczny, Instytut Edukacji Przedszkolnej i Szkolnej, Polska

Streszczenie

XXI w. stanowi epokę, którą cechuje szybki rozwój technologii cyfrowej stanowiącej ważny element życia codziennego i zawodowego społeczeństwa informacyjnego. Multimedia stanowią także ważne narzędzie w edukacji i wychowaniu najmłodszego pokolenia, dzieci w wieku przedszkolnym i młodszym wieku szkolnym, których coraz częściej nazywa się cyberdziećmi dla podkreślenia roli technologii w ich życiu.

W artykule przedstawiono wyniki badań, których celem było określenie miejsca i roli środków multimedialnych w życiu dzieci w młodszym wieku szkolnym. Skoncentrowano się głównie na rodzajach narzędzi, do których dzieci mają dostęp, oraz sposobach ich wykorzystywania.

Słowa kluczowe: dzieci, multimedia, edukacja, wychowanie.

Abstract

The 21st century is an epoch that is characterized by fast development of digital technology, which is an important element of everyday life and work in the information society. Multimedia are also an important tool in education and upbringing of young generation, children at the pre-school and early school age, who are more and more frequently called cyber-children to underline the role of technology in their lives.

This article presents results of the studies that aimed at defining place and role of multimedia applications in life of children at the early school age. It focuses mainly on types of tools that are accessible for children and their use.

Key words: children, multimedia, education, upbringing.

Wstęp

Wiek XXI obfituje w szereg przeobrażeń, których podstawę stanowi gwałtowny i szybki rozwój techniki informatycznej. Główną siłą napędową gospodarki stanowią usługi związane z przetwarzaniem, przekazywaniem i przecho-

wywaniem informacji, która stała się rodzajem szczególnego dobra stanowiącego motor rozwoju i postępu cywilizacyjnego.

Przeobrażenia w sferze ekonomiczno-gospodarczej związane z rozwojem technologii cyfrowej wpłynęły na codzienne życie społeczeństwa. Łatwy i szybki dostęp do korzystania z różnych rodzajów mediów, ich miniaturyzacja i ewolucja spowodowały uzależnienie się człowieka od wielu jego funkcji i zdeterminowało organizację jego codziennego życia. Zdecydowana większość dorosłych żyje w świecie cyfrowym, korzystając z jego możliwości i udogodnień. Poprzez własną aktywność, w sposób niejako naturalny, wprowadzają w świat wirtualny swoje dzieci. Dla nich stanowi on naturalną przestrzeń, w którym żyją, funkcjonują i rozwijają się. Cyberprzestrzeń stanowić więc może ważne środowisko wychowawcze małego dziecka oddziałujące na rozwój wielu sfer jego osobowości. Istotne zatem staje się zwrócenie uwagi na zakres jego oddziaływań poprzez stwierdzenie jego miejsca i roli w życiu codziennym dzieci.

Multimedia w życiu dziecka

Jeszcze kilkanaście lat temu nie istniało tak wiele urządzeń medialnych, bez których trudno wyobrazić sobie obecnie codzienne życie. Postęp technologiczny spowodował pojawienie się nowych, wielofunkcyjnych i mobilnych urządzeń stanowiących połączenie różnych rodzajów form przekazu. Ułatwiają one dostęp do informacji oraz wykonywanie wielu czynności. Ze względu na swoją złożoność nazywa się je multimediami, czyli narzędziami zawierającymi w sobie kilka mediów. Dzięki ich miniaturyzacji i ciągłemu doskonaleniu stały się ważnym elementem życia osobistego i zawodowego ich właścicieli. Jak zauważył Marek Wasilewski [2015: 19], „jeszcze dziesięć lat temu, choć mieliśmy już telefony komórkowe, to nie było wielu urządzeń mobilnych, takich jak palmtopy, tablety, smartfony (zastąpione zapewne w niedalekiej przyszłości przez kolejne wcielenie tzw. technologii ubieralnych, jakim będzie *smartwatch* – inteligentny zegarek), iPfony czy iPody”.

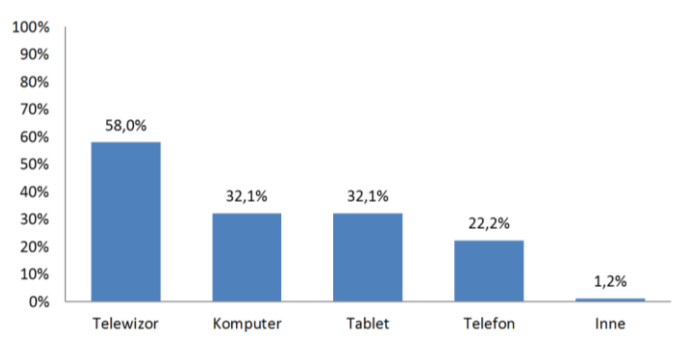
Urządzenia multimedialne coraz częściej trafiają do rąk bardzo małych dzieci, stając się ich zabawką lub modnym gadżetem. Pełnią one przy tym głównie funkcję rozrywkową i edukacyjną, chociaż zdarza się również, że opiekuńczą. Jak dowodzą badania przeprowadzone przez Reaserch.NK, coraz więcej małych dzieci poniżej 8. roku życia przebywa codziennie w cyberprzestrzeni. Dlatego też pokolenie to nazywa się często „cyberdziećmi” [Juszczak 2013]. Korzystanie przez dzieci z nowoczesnych technologii może pod wieloma względami wpłynąć pozytywnie na ich rozwój, internet nie jest bowiem tylko miejscem rozrywki, ale stanowi źródło wielu informacji o charakterze edukacyjnym, a umiejętnie dobrane aplikacje mogą pomóc rozwijać u odbiorcy szereg różnych kompetencji. Jednak ze względu na anonimowość sieci oraz łatwy i szybki dostęp do niej może stać się zagrożeniem dla prawidłowego rozwoju osobowości młodego odbiorcy. Ponadto zbyt długie, ponad dwugodzinne korzystanie przez dziecko z urządzeń elektronicznych wpływa nieko-

rzystnie na jego układ nerwowy, wywołując często takie reakcje, jak drażliwość, przygnębienie, apatia, znudzenie czy zniechęcenie. Emocje te w sposób zasadniczy ograniczają jego zdolności poznawcze [Chojak 2015: 87]. Zdaniem specjalistów codzienny kontakt dzieci z zaawansowaną technologią poprzez blokowne odpowiednich połączeń neuronalnych w mózgu osłabia ich umiejętności interpersonalne, co uniemożliwia kształtowanie umiejętności społecznych [Cieszyńska 2016].

Aby dowiedzieć się, jaką rolę pełnią urządzenia medialne w życiu dzieci w młodszym wieku szkolnym, postanowiono przeprowadzić badania, których celem było ustalenie rodzajów multimediów, z jakich korzystają uczniowie, oraz określenie sposobu ich wykorzystania. W toku badania podjęto próbę znalezienia odpowiedzi na pytania: Do jakich urządzeń i rodzajów aplikacji medialnych mają dostęp dzieci? W jakim celu najczęściej z nich korzystają i jak często? Czy i w jaki sposób rodzice kontrolują korzystanie przez dziecko z mediów elektronicznych? Badania sondażowe z wykorzystaniem techniki ankiety odbyły się w kwietniu i maju 2016 r. Uczestniczyło w nich 102 rodziców dzieci uczęszczających do klas I–III szkół podstawowych z terenu Częstochowy.

W części wstępnej postanowiono ustalić, czy i jakie urządzenia multimedialne posiadają badani w swoich domach. Wszyscy – 102 osoby – przyznali, że posiadają taki sprzęt, a następnie określili ich rodzaje. Istotne jest przy tym, że każdy badany wskazał kilka takich narzędzi. Najczęściej wskazywanym urządzeniem jest telewizor (98,8%), następnie telefon i komputer (odpowiednio po 92%), tablet (82,9%). Kika osób (12,2%) wpisało jeszcze inne urządzenia, do których zaliczyło mp3, mp4 oraz konsole do gier interaktywnych. Można więc stwierdzić, że w domach osób badanych znajduje się dużo różnorodnych urządzeń medialnych, z których większość stanowią nowoczesne multimedia.

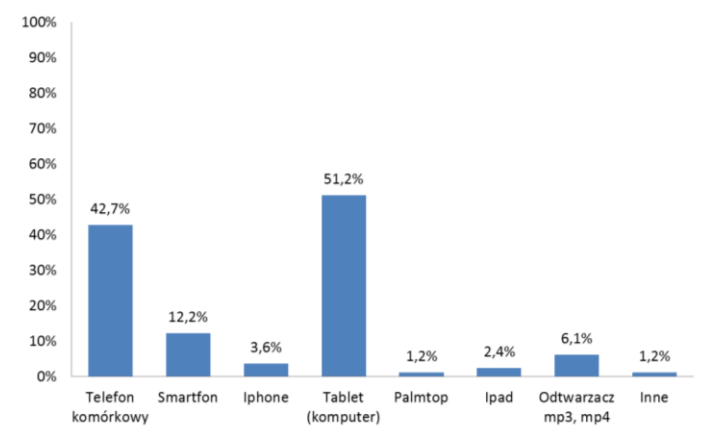
Jeżeli w środowisku rodzinnym osoby dorosłe często korzystają z nowoczesnych technologii, należy przypuszczać, że ich dzieci również są nimi zainteresowane i chętnie z nich korzystają. Wszyscy rodzice potwierdzili, że ich dzieci mają dostęp do tych urządzeń i korzystają z nich. Najczęściej wykorzystywane przez dzieci badanych urządzenia przedstawiono na wykresie 1.

Wykres 1. Urządzenia medialne najczęściej wykorzystywane przez dzieci (N = 101)

Analizując odpowiedzi badanych, można zauważyć, że najwięcej dzieci korzysta najczęściej z telewizora, znacznie mniej z komputera i tabletu, a najmniej z telefonu. Jedna osoba wskazała dodatkowo tablet. Zważywszy, że wszyscy badani potraktowali to pytanie jako wielokrotnego wyboru, można przypuszczać, że wskazano wszystkie urządzenia, z których zdaniem rodziców dzieci korzystają bardzo często. Należy więc stwierdzić, że spośród urządzeń dostępnych w domu dzieci korzystają najczęściej z telewizora.

Trzeba mieć jednak świadomość, że współczesne dzieci często posiadają swoje własne urządzenia mobilne. Potwierdziły to odpowiedzi badanych, których zdecydowana większość (73,2%) przyznała, że ich dzieci posiadają takie właśnie urządzenia. Poproszono więc rodziców o określenie, jakie są to urządzenia mobilne. Odpowiedzi przedstawiono na wykresie 2.

Wykres 2. Urządzenia mobilne posiadane przez dzieci (N = 67)

Na podstawie analizy wyników badań można stwierdzić, że dzieci najczęściej posiadają swój własny tablet i telefon komórkowy. Dodatkowo rodzice wyposażają dzieci w różnego rodzaju zminiaturyzowane urządzenia mobilne, jak smartfony, odtwarzacze, iPhony i iPady. Jedna osoba wskazała jeszcze konsolę.

Dzieci posiadają więc wiele urządzeń medialnych o dużych możliwościach technicznych umożliwiających szybki dostęp do różnych informacji oraz kontakt z innym osobami. Dlatego istotne jest, na jakich zasadach mogą korzystać ze wszystkich dostępnych im urządzeń. Poproszono więc rodziców o określenie sposobu dostępu ich dzieci do multimedii. W kwestionariuszu zaproponowano 3 rodzaje odpowiedzi: swobodny (bez ograniczeń), ograniczony (na pewnych zasadach), trudno powiedzieć. Jedna osoba nie udzieliła odpowiedzi, dlatego populacja wynosi 101 osób. Odpowiedzi badanych przedstawiono w diagramie 1.

Rodzaj dostępu dziecka do multimediów

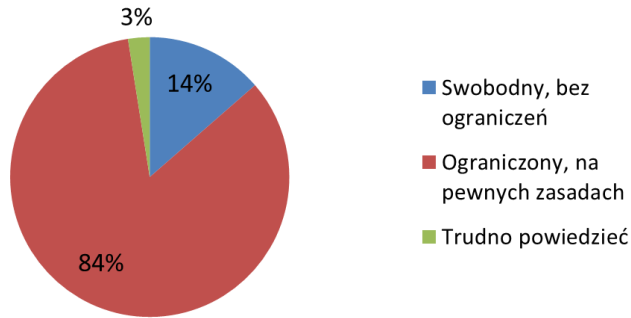

Diagram 1. N = 101

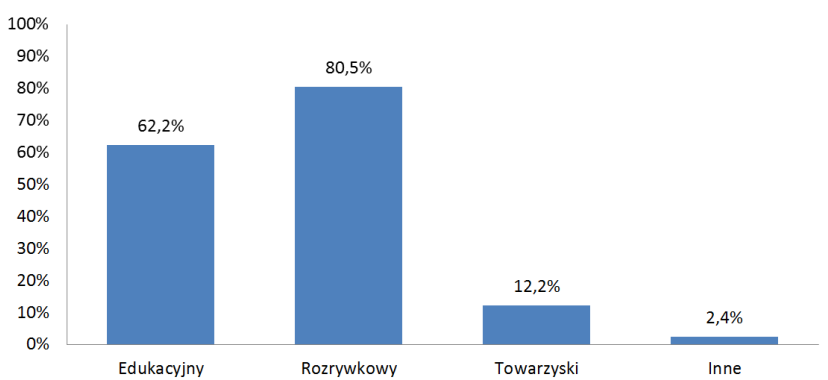
Zdecydowana większość rodziców stwierdziła, że ich dzieci korzystają z multimediów w sposób ograniczony, oparty na pewnych zasadach. Niewielka grupka przyznała, że mają swobodny dostęp, bez żadnych ograniczeń. Dwie osoby miały problemy z udzieleniem jednoznacznej odpowiedzi. Jest to bardzo ważna informacja. Cieszy fakt, że większość rodziców ma świadomość konieczności ograniczenia dzieciom dostępu do nowoczesnych technologii. Jednak niestety nadal jest spora grupa rodziców, którzy nie dostrzegają takiej potrzeby.

Rodzice pełnią bardzo ważną rolę w edukacji medialnej dziecka. Oprócz zapatrywania dzieci w nowoczesne urządzenia i umożliwiania dostępu do najnowszych technologii mogą wyposażyć dzieci w umiejętności właściwego wykorzystywania ich możliwości. To oni często decydują o rodzajach aplikacji, z jakich korzystają dzieci, określają czas ich pracy oraz sposoby gromadzenia i przetwarzania informacji. Dlatego ważne jest stałe monitorowanie przez nich działań dzieci. W ankiecie pojawiło się więc pytanie, którego celem było sprawdzenie, czy rodzice sprawują kontrolę nad wykorzystywaniem przez swoje dzieci urządzeń medialnych. W kwestionariuszu zaproponowano odpowiedzi: „tak, często”, „tak, czasami”, „nie sprawdzamy”. Wszyscy rodzice odpowiedzieli na to pytanie. Zdecydowana większość badanych (79,3%) udzieliła odpowiedzi twierdzącej i stwierdziła, że robi to często. Znacznie mniej osób (18,3%) stwierdziło, że kontroluje czasami. Niestety, kilka osób (2,4%) przyznało, że nie kontrolują wykorzystywania przez swoje dzieci urządzeń medialnych. Jest to bardzo niepokojąca informacja, gdyż należy mieć świadomość, że oprócz zaburzeń sfery poznawczej i emocjonalnej dzieci w sieci narażone są na wiele niebezpieczeństw ze strony innych użytkowników. Dlatego istotnym zagadnieniem są sposoby, jakimi rodzice kontrolują pracę swoich dzieci z urządzeniami mobilnymi.

Poproszono zatem uczestników badania o wskazanie sposobów, w jaki kontrolują swoje dzieci. Było to pytanie otwarte. Niestety, odpowiedzi na nie udzie-

liło tylko 65,8% badanych. Najczęściej wskazywano ograniczenie czasu (50%), sprawdzanie ściągniętych aplikacji i historii przeglądarki (42,6%). Kilka osób wskazało także rozmowy z dziećmi (3,7%) oraz zainstalowanie blokady kontrolnej (1,8%). Można więc stwierdzić, że rodzice starają się kontrolować uczestnictwo swoich dzieci w sieci, jednak najczęściej dotyczy to czasu korzystania, a rzadziej treści, a to one stanowią często największe zagrożenie dla rozwoju i bezpieczeństwa dzieci w sieci.

Wybór przez dzieci treści dostępnych w internecie oraz sposobu wykorzystania urządzeń mobilnych stanowią ważny element ich edukacji medialnej. Dlatego w badaniach poproszono rodziców o określenie celu wykorzystywania przez ich dzieci multimediów. Odpowiedzi przedstawiono na wykresie 3.

Wykres 3. Cele wykorzystywania mediów przez dzieci (N = 102)

Analizując odpowiedzi badanych, można zauważyć, że ich dzieci wykorzystują urządzenia głównie w celach rozrywkowych (najwięcej wskazań). Cel edukacyjny wskazało zdecydowanie mniej osób. Niewielka grupa zaznaczyła również cel towarzyski, a 2 osoby wskazały jeszcze inne możliwości i zaliczyły do nich poczucie bezpieczeństwa i łatwy kontakt z bliskimi. Należy jednak stwierdzić, że urządzenia multimedialne w życiu dzieci osób badanych mają dostarczyć im głównie rozrywki. Dlatego nasuwa się pytanie, czy pełnią one ważną rolę w spędzaniu wolnego czasu przez dzieci.

Aby dowiedzieć się, czy aktywność medialna nie stanowi głównej formy spędzania wolnego czasu przez dzieci, poproszono rodziców o wskazanie ulubionego sposobu spędzania wolnego czasu przez ich dziecko. Odpowiedzi badanych dowodzą, że ich dzieci najchętniej spędzają czas w gronie rówieśników (najwięcej wskazań). Zdecydowanie mniej wskazało towarzystwo członków rodziny, a niewielka grupa zaznaczyła urządzenia medialne. Trzy osoby uzupełniły wypowiedź o inne sposoby i zaliczyły do nich: przebywanie na łonie przyrody, zabawę z psem i zajęcia sportowe. Można więc stwierdzić, że multimedia

nie zdominowały całkowicie spędzania wolnego czasu przez dzieci, tylko stanowią jeden z mniej popularnych sposobów jego spędzania. Podkreślić należy, że dzieci pomimo posiadania wielu nowoczesnych urządzeń nadal najchętniej spędzają czas z rówieśnikami i bliskimi.

Wnioski

W artykule poruszono kilka ważniejszych aspektów roli mediów w życiu dziecka, które wyłoniły się w prowadzonych badaniach. Na podstawie analizy materiału empirycznego można stwierdzić, że współczesne dzieci uczęszczające do klas początkowych szkoły podstawowej mają stosunkowo łatwy dostęp do mediów, często posiadając wiele z najnowszych urządzeń mobilnych do wyłącznej dyspozycji. Rodzice starają się kontrolować dzieci, koncentrując się głównie na czasie pracy oraz rzadziej na treści ściąganych i wykorzystywanych aplikacji. Urządzenia medialne wykorzystywane są przez dzieci przede wszystkim w celach rozrywkowych, jak również edukacyjnych. Niemniej jednak aktywność medialna nie stanowi głównej formy spędzania wolnego czasu przez dzieci. Nadal najchętniej w wolnym czasie bawią się one z rówieśnikami.

Wnioski z badań są optymistyczne. Należy przypuszczać, że większość rodziców dzieci w młodszym wieku szkolnym jest świadoma walorów i zagrożeń dla rozwoju ich dzieci wynikających z szybkiego rozwoju i rozpowszechnienia urządzeń medialnych. Starają się uchronić dzieci przed zagrożeniami i stopniowo wprowadzać w świat bezpiecznych mediów. Nadal istnieje jednak wielu rodziców, którzy wykazują się niewielkim zaangażowaniem w bezpieczeństwo i edukację medialną swoich dzieci. Z pewnością z myślą o nich pojawia się wiele kampanii społecznych* mających na celu wskazanie im dróg postępowania do zabezpieczenia ich dzieci przed negatywnymi skutkami ich obecności dzieci.

Literatura

- Chojak M. (2015), *Nowe technologie a rozwój procesów poznawczych u dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym* [w:] K. Denek, A. Kamińska, P. Oleśniewicz (red.), *Nowe technologie w kształceniu*, Sosnowiec.
- Cieszyńska J. (2016), *Wpływ wysokich technologii na rozwój poznawczy dziecka*, <http://pressmania.pl/?p=29727> (12.03.2016).
- Juszczak B. (2013), *Jak nowe technologie wpływają na rozwój dzieci*, <http://socialpress.pl/2013/09/jak-nowe-technologie-wplywaja-na-rozwoj-dzieci/> (12.03.2016).
- Wasilewski M. (2015), *Światowe tendencje rozwoju technologii edukacyjnych* [w:] K. Denek, A. Kamińska, P. Oleśniewicz (red.), *Nowe technologie w kształceniu*, Sosnowiec (12.03.2016).

* Taką popularną kampanią społeczną pod hasłem Mama, Tata, tablet prowadzi fundacja Dajemy Dzieciom Siłę (dawniej Dzieci Niczyje), która przygotowała i spopularyzowała film animowany *Homo Tabletis*.